

בפקודיך אשתעשע

נידונים מרתקים בהלכה והנהגה על סדר הפרשה

אין לסמוך על הדברים להלכה, הנידונים נכתבים לעורך לב המעיין בלבד

"הכה תכה את יושבי העיר ההוא לפי חרב... ואת כל שללה תקבץ

אל תוך רחובה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה" (יג, טז-יז).

כיצד מקיימים מצוות יישוב ארץ ישראל במקום שכבר מיושב?

בכל שעה שתכנסו בשערי בית המדרש - תבחינו בגאון ר' נחמיה שליט"א, היושב ספון בפנינתו, רכון על הגמרא והוגה בתורה. מפורסם היה בהתמדתו, ויחד עם זאת במאור פניו לכל אדם. מדי ערב בשעה שמונה, התאספו סביב שולחנו עשרות עמלי כפיים - קובעי עיתים לתורה, והקשיבו בקשב רב לדף היומי הקולח מפיו בהסבר נפלא.

ערב אחד לפני תחילת השיעור, התבקש משה נהג המונית ע"י ר' נחמיה - שימתין לו בסיום השיעור כי ברצונו לבקש בקשה אישית ממנו. משה כבש את סקרנותו והתאמץ להקשיב לשיעור כשאצבעו עוקבת בגמרא מילה במילה אחר מגיד השיעור.

"ר' משה יקירי" פתח ר' נחמיה, כשנשארו שניהם אחרונים לאחר השיעור, "יודע אני בך שאדם ירא שמים אתה ושומר סוד. לכן אבקשך להקדיש מזמנך - פעם בשבוע לקבוע איתי נסיעה קבועה בשעות הבוקר המוקדמות. כל פעם ליעד שונה, בדרומה ובצפונה של ארץ ישראל. כמובן שאשלם את שכרך באופן מלא ללא שום הנחות".

"לכבוד גדול הוא לי", זרח משה באושר למשמע הזכות - להסיע תלמיד חכם שכזה מדי שבוע! סוכם על יום שלישי שנכפל בו פעמיים כי טוב, בשעה עשר בבוקר יצאו מדי שבוע. וכמובן, מתחייב הוא ר' משה לשמור על סודיות מוחלטת...

ביום שלישי בבוקר, הופתע ר' משה לקבל מר' נחמיה, את רשימת היעדים להיום: מספר קיבוצים של 'השומר הצעיר'... בדרום הארץ. קיבוצים אשר שורשיהם בתנועה הקומוניסטית, ורחוקים מכל זיק של יהדות...

הנסיעה החלה, ר' נחמיה מוציא גמרא וגומע דפי גמרא בזה אחר זה, לצידו של משה שגומע בכביש קילומטרים רבים... "הגענו" מכריז הנהג. ר' נחמיה מרים ראשו, ואוחז בשקית הקטנה שהביא עמו, ומבקש לעצור ליד פתח הבית הראשון.

מבעד לחלון המונית עוקב הנהג אחר רבו: ר' נחמיה ניגש לבית הראשון, דופק קלות בדלת וממתין. הדלת נפתחה. דין ודברים קצר בין הדופק לבעל הבית, שלאחריה נטרקה הדלת ברוגז אחריו. ר' נחמיה אינו מתיימש וממשיך לבית הבא ואינו נרתע מהכלבים הנובחים בחצר. גם כאן בעלי הבית אינם מוכנים לשתף פעולה... רק בבית הרביעי, נראתה השיחה רגועה יותר. האורח מוזמן לשבת באכסדרת הבית ובמתק לשונו מסביר ומפציר. הדייר, שריד מכבשני אירופה שזוכר משהו מבית אבא - מתרגש ונותן את הסכמתו.

ר' נחמיה מוציא מהשקית מזוזה ופטיש, ולקול בכי הישיש קובע בברכה מזוזה מהודרת!

"ממשיכים לקיבוץ הבא", מכריז ר' נחמיה לחלל המונית. משהגיעו, שוב חוזר המחזה: דפיקות בדלתות - בית אחר בית עד שנמצא מי שיסכים לעטר את פתח ביתו במזוזה. שבעה קיבוצים זכו באותו יום, לראשונה מזה כשישים שנה - שיקבעו באחד מבתיהם מזוזה!

מיועדנו הנהג אינו מתאפק: "למה כבודו כל כך טורח פתאום לנסוע לקיבוצים ולקבוע מזוזה, ואם כבר לטרוח אז למה רק מזוזה אחת בכל קיבוץ?"

"ידידי ר' משה הצדיק", עונה הנוסע הצדיק, "לו הייתי יכול אזי הייתי עובר בכל בתי הקיבוצים ומציע להם מזוזה, אך מסע שכזה ימשך חודשים ואף שנים... לכן מסתפק אנכי במזוזה אחת בכל קיבוץ - ובכך אני מיישב את ערי ארץ ישראל - זוכה למצוות יישוב הארץ!"

משה ממש לא הבין: כיצד יתכן, ע"י מזוזה אחת, ליישב את ארץ ישראל במקום שכבר מיושב מזה שנים רבות?

נאמר במסכת מנחות (מ"ד ע"א) תניא נמי הכי, הדר בפונדקי בארץ ישראל, והשוכר בית בחוץ לארץ, כל שלושים יום פטור מן המזוזה מיכן ואילך חייב. אבל השוכר בית בארץ ישראל עושה מזוזה לאלתר, משום יישוב דארץ ישראל.

ויש להבין איך מקיימים מצוות יישוב ארץ ישראל על ידי קביעת מזוזה? (ויעו' בדברי רש"י שם).

(בנותן טעם להביא מליצה נחמדה בעניין זה: זקני ירושלים מהדור הקודם זוכרים את אותם שני אחים צדיקים: ר' אהרון קצנבלויגן מראשי 'נטורי קרתא', ואחיו ר' רפאל מראשי אגודת ישראל.

פעם התבקש ר' רפאל להגדיר את ההבדל בינו לבין אחיו. נענה ואמר בבדיחות הדעת: לו היו מוצאים עיר נידחת עם כל הגדרים ההלכתיים, הרי שהייתי מתאמץ לבוא באישון לילה ולקבוע בה מזוזה אחת, וכך לפטור אותה מדין עיר הנדחת.

לעומת זאת אחי ר' אהרון, אם היה שומע על עיר שצריכה להיות על פי דין עיר הנדחת, רק שיש בה מזוזה אחת שפוטרת אותה - היה מתנגב באישון לילה ועוקר את המזוזה, בכדי שתהפך לעיר הנדחת ותשרף...)

הגאון המופלא רבי ראובן מרגליות כתב בספרו 'מרגליות הים' (סנהדרין, קי"ג א) הסבר נפלא, עפ"י דברי הגמ' בסנהדרין (שם) בדעת רבי אליעזר - שעיר הנדחת שיש בה **אפילו מזוזה אחת - הרי היא פוטרת את העיר משריפה**. הרי לנו שמספיק לקבוע מזוזה אחת בעיר שאין בה מזוזה, בכדי להבטיח שהיא לעולם לא תהפוך לעיר הנדחת. וכעת מובן, שקביעת מזוזה מונעת כליון ערים בישראל - ואין לך יישוב ארץ ישראל גדול מזה!

ולכן התאמץ ר' נחמיה לקבוע מזוזה אחת לפחות - בכל המקומות הנידחים מיהדות בארץ ישראל, וכך לזכות לקיים מצוות יישוב ארץ ישראל, על ידי שמונע אותם אי פעם מלהפוך לעיר הנדחת!

"חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך" (טז, יג)

"למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב" (רש"י)

האם סכך מזהב כשר?

דקות ספורות לאחר שנעצרה הכרכרה ליד האכסניה במרכז העיירה, נודעה הבשורה על האורח המיוחד שהגיע לעיירת המרפא - אדמו"ר צדיק מזקני הדור. הכל התגודדו סביב לאכסניה, בתקוה לראות את זיו פניו הקדושים. הגבאי יצא, וביקש שישמרו על השקט יען הרבי זקוק למנוחה לאחר הנסיעה הארוכה. "אל דאגה לכולם יהיה זמן לשהות בצל הרבי, שכן אנחנו מתכוונים לשהות כאן עד אחרי החגים". בקהילה הקטנה שררה התרגשות: לא דבר של מה בכך לזכות לחוות את הימים הנוראים וחגי תשרי בצילו הגדול של האדמו"ר שליט"א! אמנם זכו במשך השנים לארח דמויות הוד רבות, אך בואו של כזה אדמו"ר גדול ומפורסם היה חידוש בעיניהם. חלפו עברו הימים הנוראים בהתרוממות הרוח והנפש נשגבה. לקראת חג הסוכות הוזמנו הרבי ופמלייתו לסעוד את סעודות החג בסוכתו של שמעון הגביר. הסוכה של שמעון שהשתרעה על פני שטח עצום בחצר טירתו, היתה לשם דבר, בעקבות החידושים שהיה משקיע בה מדי שנה. השנה לכבוד בואו של האדמו"ר הכין שמעון הפתעה יקרה וייחודית...

מיד כשנכנסו כולם לסוכה העניקת, שמו לב לאור הזהוב. מבט למעלה הותיר את כולם בתדהמה: ענפי הסכך עשויים מזהב! שמעון הסביר לכולם שישנם גפנים מיוחדים ונדירים שצומחים סביבם חוטי זהב. הוא נסע במיוחד לחבל טוקאי, ממלכת הגפנים, וקנה כמות נכבדה של חוטי זהב כאלו, שהספיקו לסכך את הסוכה!

בעוד כולם מתפעלים, האדמו"ר נראה מהורר וחוכך בדעתו. לאחר שתיקה ארוכה פצה הרבי את פיו כשפניו מחייכות בנועם ואמר: "חוששני שהסוכה פסולה..."

שמעון נרעד, היתכן שהסוכה המפוארת שלו פסולה, והרי הסכך עשוי זהב צמחי, ומדוע ייפסל לסיכון?

זהב מבחוץ כמעט כל השנה (וכשהייתי בארץ מעררין ידעתי שהובאו אל הקיסר. וגסי הרב הגאון עליו השלום הגיד לי שהוא ראה אותם בעיניו בהיותו רב בדוקלא). נמצא שיש בעולם פסולת של זהב ממש ופסולין לסיכון".

וכע"ז כתב היעב"ץ בהגהות למסכת יומא (כא, ב ד"ה מיני מגדים): "ומעין זה הפלא נמצא גם היום במחוז טאקיי, לפעמים מוצאים גרגירי זהב תוך הענבים הגדילים שם, ואף חוטי זהב גדלים על גביהם מבחוץ. כך הגידו לי גברי רברבי בני סמכא שראוים בעיניהם".

מפלאי הבריאה הוא צמח נדיר המצמיח זהב. כמס"כ בספר הברית (מאמר יב פ"ג): "וכן נמצא לפעמים זהב טהור נצמח סביב הגפנים, במדינת אונגריה הנקרא 'מדינת הגר' אצל מחוז 'שלוואקין' ונקרא: רוטן גאלד".

התייחסות הלכתית לצמח זה מצינו בסידור היעב"ץ, בהל' סוכה כתב: **אין מסכנין בבדי זהב** הצומחים במחוז אחד (נקרא ראר"א) בארץ הגר, ודבר זה מפורסם (וצ"ב טעמו).

וכן נמצא פעם אחת בארץ פולין - דגן של זהב, כפי שהגידו אנשי אמת. וככה נודע שבמחוז טוקייה גדלים ענבים עם גרעיני זהב ובדי

"שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך וכו', ולא יראה את פני ה' דיקם" (טז, טז)

האם יש עניין לעלות לרגל בזמן הזה?

ממקום מגוריו באוסטרליה - היבשת השישית, עד לארץ ישראל, מבדילות כעשרים שעות טיסה. עלות הנסיעה המשפחתית מסתכמת ברבבות דולרים. לא איש אמיד הוא ר' יעקב. לפרנסתו עמל מעלות השחר עד השקיעה במוסך מקומי קטן בסידיני. מפת לחמו חוסך, בכדי לממן את הטיסות היקרות - לו ולבני משפחתו.

שלוש פעמים בשנה, בחג הסוכות פסח ושבועות - עושים הם את הדרך הארוכה עד לירושלים עיר הקודש. כל פעם מחדש הרגשות גואים כשמתקרבים לשירידי בית מקדשנו הכותל המערבי. מצד אחד הלב מתמלא באושר על הזכות, ומאידך התפילה בוקעת, גם היא מעומק הלב - שנזכה לראות בקרוב בבניינה!

לאחר חזרתם לאוסטרליה, תמיד ימצא אי מי מבני קהילתו שיתמה באוזניו של ר' יעקב: לצערנו בית המקדש נחרב ונמצאים אנו בגלות המרה, ואם כן מה העניין להשקיע כ"כ הרבה כסף ולעלות בשלוש רגלים לירושלים, בשעה שאין בית המקדש בנוי בקרבה?

בזה רמז במדרש קינות ובמדרש שיר השירים. וכו'. ואמרו כי עדיין נשאר מהנסים שהיו בירושלים שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום, כי בבית הכנסת שבירושלים הם צריכים לאנשי המקום כל השנה, ומתמלאת פה על פה בעת התקבץ שם בחג השבועות החוגגים יותר מג' מאות איש, כולם הם נכנסים שם ויושבים רווחים כי עדיין היא בקדושתה וזה סימן גאולה שלישית".

ובשו"ת "חתם סופר" (ח"ב יו"ד סימן רל"ד) כתב על כך: "מ"ש בתשב"ץ דגם בזמנו נראה נס בזה בבתי הכנסת שבירושלים, בבואם שם בחג השבועות כל סביבותיהם ולא צר להם, וה' יודע כי עיני ראו בח"ל דבר זה ולא אוכל לפרש מפני פריצי עמינו" (וכע"ז יעו"ב בעירובין נג א, על תלמידים שהיו יושבים לשמוע תורה מפי רבם ששה באמה אחת).

בעניין העלייה לרגל לירושלים בזה"ז כתב בשדי חמד (מערכת ארץ ישראל אות א): אשריהם ישראל, **מקיימים מצוה זו בכל דור ודור בשמחה רבה**, והולכים מדי שנה בשנה מארבע כנפות הארץ - הקרובים והרחוקים. לא יחוסו על הוצאות רבות ולא על טלטולא דגברא, ומי שאין ידו משגת לילך ברכב ובסוסים, אורח ברגליו יעבור, כאשר ראיתי בעיני כי רצו עבדיך את אבניה'.

איתא במדרש - שיר השירים רבה (פ"ה, אות יא): "ואם דלת היא נצור עליה לוח ארז. מה צורה זו אף על פי שהיא מטושטשת - מקומה ניכר, כך **אף על פי שחרב בית המקדש, לא בטלו ישראל פעמי רגלים שלהם שלש פעמים בשנה**". אמנם מדברי המדרש, לא נתבאר אם עליה לרגל בזמן הזה היא בגדר **מצווה** או שהיא **מנהג** בעלמא. היות ויש בעניין זה שיטות רבות, נכתוב רק כמה מהשיטות:

בספר 'כפתור ופרח' (פ"ו. לרבינו אשתורי הפרחי) כתב דהעליה לרגל בזה"ז היא **מנהג**, ועושים כן כדי להרבות **עוגמת נפש על חורבן המקדש**.

בשו"ת מהר"ט (ח"א סי' קלד) כתב **שנהגו** בזה"ז לעלות לרגל מפני **חיוב הארץ**. הנודע ביהודה כתב (או"ח סי' צד) **דאין מצוות עליה לרגל בזמן הזה**. ובשו"ת חת"ס (יו"ד סי' רלג) כתב: "הדר חוצה לה ועולה עליה לרגל - **שכר פסיעות יש**". והחתם סופר לשיטתו, כדכתב בחי' עה"ת (פרשת אמור) "**שגם בזמן הזה מצוה לעלות לרגל לירושלים**".

וכתב בשו"ת תשב"ץ דבר פלא שהיה בתקופתו בעיר הקודש ירושלים (ח"ג סי' ר"א): "ויש סמך וראיה שקדושת המקדש והעיר היא קיימות, **שעדיין הם עולים לרגל ממצרים ושאר ארצות**, ויש